

Obrtnija.

Lastno in tuje imetje slovenskih posojilnic.

(Spisal I. Lapajne.)

Zakon o zadrugah z dne 9. aprila 1873. je za razvitje gospodarskih zadrug, osobito denarnih zadrug jako ugoden. Največje vrednosti je v njem duh avtonomije, precejšnje samouprave, kakoršno dopušča že obstoječim zadrugam. Vlada pripravlja pa za gospodarske zadruge nov zakon. Začetkoma je nameravala vpeljati le postavbo o obligatorični reviziji teh zadrug, ker že obstoječi zakon o kakošni oficijelni ali privatni reviziji nima nikakoršnih določil. Pozneje se je pa vlada odločila drugače in predložila načrt novega združnega zakona, sploh, v katerega je sprejelo poleg določil o reviziji veliko novih §§. kateri ali predrugačujejo ali popolnujejo obstoječi zakon, z eno besedo pač: na mesto zakona z leta 1873. namerava se postaviti nov združni zakon. Njegovemu načrtu je bil nekoliko podloga rezultat posebne enquete, katero je bila pred 2 letoma vlada na Dunaj pozvala. Ta načrt se je bil že predložil 12. sesiji (1897.) državnega zbora in se utegne predložiti tudi še l. 1898., ako bode kazalo, da bo državni zbor v stanju, opravljati svoje funkcije.

V novem načrtu je veliko dobrih določil, katera hvalevredno popolnuje obstoječi zakon. Dasi se v nekaterih točkah ne strinjamo ž njim, n. pr. s tem, da se bode zadrugam veliko več nalagalo, glede občevanja z gosposkami, s sodnijami, okrajnim glavarstvom; vendar se nam pa osobito v tem dopada, da določa, o kakošnem razmerji naj bode lastno in tuje imetje gospodarskih zadrug.

Dasi se je to razmerje predrakonično vzelo, in dasi je želeti, da v zakon ne pride takošno drakonično določilo, kakoršno je v načrtu; vendar je nam že načrt sam dal migljaj, da smo postali o pravem času pozorni na to, kakošno je lastno in tuje imetje naših zadrug. Slovenci moramo tu v prvi vrsti imeti pred očmi naše najpotrebnejše gospodarske zadruge, in to so naše posojilnice. Misliti si jih moramo kot juridične osebe. Kakor si namreč fizična oseba ne sme preveč tujega imetja nalagati, takisto si tudi juridične osebe, ne smejo preveč tujega denarja prisvajati. Lastno imetje more namreč v nekakšnem ugodnem razmerji biti s tujim premoženjem. Ne mislimo pa tu znabiti na to, kar se običajno „aktiva“ in „pasiva“ imenuje. Načrt novega združnega zakona hvalevredno razločuje, kaj je „lastno“, kaj je „tuje“ imetje gospodarskih, kar smo žalibog pogrešali v obstoječem združnem zakonu in katerega razločevanja običajno tudi posojilniška pravila nimajo. Po § 47. omenjenega načrta bodo spadali — kar je naravno — vsi deleži in vse rezerve pod lastno imetje, vse hranilne vloge z izposojili vred pa pod tuje imetje. Po tem §. je določeno, da tuje imetje ne sme pri posojilnicah z neomejeno zavezo desetkrat lastnega presegati, pri posojilnicah z omejenim poroštvom

pa ne sme tuje več kakor petkrat lastnega presegati. Das se vjemamo v principu, s tem določilom, vendar moramo glede na števili 10 in 5 oporekati, da se je pravo razmerje izbralo. To hočemo dokazati na podlagi statistike čeških in slovenskih posojilnic iz leta 1896.

Češke založne so večinoma veliko starejši zavodi nego slovenske posojilnice; Čehi imajo več posojilnic z omejeno zavezo kakor onih z neomejeno zavezo, in vendar presega pri Čehih tuje premoženje njih posojilnic $11\frac{1}{2}$ lastno imetje. V Slovencih imamo pa veliko več posojilnic z neomejeno zavezo kakor z omejeno; vendar je to razmerje pri nas ugodnejše, toda le poprek; kajti na 1 gld. lastnega imetja pride $8\frac{1}{2}$ gld. tujega. Toda na Primorskem samem je to razmerje neugodnejše celó od posojilnic v Čehih; po primorskih posojilnicah pride na 1 gld. lastnega 12 gld. tujega imetja; pri kranjskih 9 gld., pri štajerskih 8 gld. in pri koroških posojilnicah pride na 1 gld. lastnega imetja $7\frac{1}{2}$ gld. tujega premoženja.

Ako bi se češke in slovenske posojilnice skupno in poprek za uzor vzele zlasti ako bi vse te posojilnice imele neomejeno zavezo, tedaj bi bilo odobravati zakonsko določilo, ki določuje kot ekstrem le 10 kratno obremenjenje lastnega denarja s tujim imetjem. Toda vse češke in slovenske posojilnice niso uzorne, ako bi tudi imele vse neomejeno zavezo; zato je res ostro določilo gledé 10 kratnega obremenjenja pri posojilnicah z neomejeno in preostro gledé samo na 5kratno enako določilo pri zadrugah z omejeno zavezo. Če gledamo na statistiko pri čeških posojilnicah, najdemo pri posamnih založnah, da pride na 1 gld. tujega denarja tudi po 15, 20, 30, 40, 50 in več gldinarjev tujega denarja. Kaj takošnega pa zapazimo tudi pri slovenskih posojilnicah, n. pr. pri koroških, kjer je sicer to razmerje najugodnejše, ste dve posojilnici s številkami: 35, 38; pri štajerskih posojilnicah najdemo števila: 42, 49, pri primorskih posojilnicah, kjer je to razmerje najneugodnejše. najdemo števila: 36, 44, 46. Na Kranjskem niso ta števila poprek najneugodnejša, vendar v posameznih slučajih kar kričé, namreč pri novih, tako imenovanih Raiffeisonovih zavodih, kjer so majhni deleži, kjer nič rezerv še ni in biti ne more in kjer je veliko zaupanja do novih teh posojilnic ter veliko denarja pri ljuddeh. Zato nam statistika kaže sledeča ogromna števila: 118 (Bloke), 173 (Črni vrh nad Idrijo), 154 (Dobropolje) 122 (Gorje), 116 (Horjul), 143 (Metlika, Raiffeisenova), 138 (Polhov gradec), 566 (Poljane na Gorenjskem), 135 (Rovte), 156 (Srednja vas v Bohinju).

Organizacija slovenskega posojilništva je že zdaj precej in dobro razvita. Vseh 140 slovenskih posojilnic in gospodarskih zadrug je namreč vzelo v svojo varstvo troje društev. Prvotno je čuvalo nad slovenskimi posojilnicami le društvo „Zveza slovenskih posojilnic“ v Celji, katero je bilo dokaj kos svoji nalogi. Pri tem društvu je še zdaj kacij 40—60 posojilnic pe vsem Slovenskem. Pozneje se je ustanovilo enako društvo v Ljubljani pod imenom „Zveza kranjskih posojilnic“, katero je tudi zdaj potrebno, ko je na Kranjskem toliko posojilnic. V to

„kranjsko“ zvezo bi bili radi pritegnili tudi nekatere goriske posojilnice, kar je pa nezmisel. Da bi se pa Goričani sami svoje „zvezo“ ustanovili, bode šlo težko, ker imajo še premalo posojilnic. Pri kranjski Zvezi je znabiti od 30—40 posojilnic. Osnovati se je nameravala še „Zveza domačih posojilnic in gospodarskih zadrug“, katero društvo pa ni v življenje stopilo, čeravno menijo nekatere kranjske posojilnice, da so udi tega društva, ki ga še ni.

Osnovalo se je pa društvo „Gospodarska zveza“ v Ljubljani, ki hoče pospeševati razvoj gospodarskih zadrug in posojilnic in ima že 44 članov. — Ako ne bi Slovenci imeli s svojimi 140 posojilnicam vred skup že kacic 200 gospodarskih, pridobitnih in konsumnih zadrug, mislil bi si človek lahko, da so nekatera naredena društva odveč, da so ustanovljene le v strankarske politične namene, kakor se je sicer prvotno znabiti tudi nameravalo. Ali ker imamo tako ogromno število zadrug in ker se utegnejo še nove osnovati, imela bodo vsa tri društva, vse tri „Zveze“ („slovenska“ v Celji, „kranjska“ in „gospodarska“ v Ljubljani) dovolj dela, in nijedni „zvezi“ ne bode treba segati v delokrog druge. Treba je samo, da se delokrog vsake „zveze“ po medsebojnem dogovoru pravilno določi gledé na dejanske potrebe teh zadrug in gledé na prava politična načela, katere moramo Slovenci vedno pred očmi imeti. V ta namen naj se vrhovno vodstvo nad slovenskimi posojilnicami pripozna „slovenski Zvezi“ v Celji; vrhovno vodstvo nad vsemi drugimi, t. j. nad nedenarnimi (gospodarskimi in dr.) zadrugami naj se pripozna pa „gospodarski Zvezi“ v Ljubljani, ki ima že po pravilih pravico, svoj delokrog razširiti po vseh avstrijskih deželah.

Ker je pa že 140 slovenskih posojilnic, ne more samo Slovenska Zveza vseh nadzorovati; zato naj se vse tiste kranjske posojilnice, katere so že zdaj pri „kranjski Zvezi“, prepusté v varstvo poslednjemu društvu, katero naj bi pa pospeševalo in podpiralo tudi „Slovensko Zvezo“ v Celji, zlasti v obziru njenega literarnega delovanja. Enako naj bi „gospodarska Zveza“ podpirala „slovensko Zvezo“ v literarnem pogledu in naj bi vsa tri društva izdajala leto za letom obširen letopis vseh slovenskih gospodarskih zadrug.

Tudi bi bilo dobro, da bi ta društva med letom izdajala časnik, kakoršnega potreba se je poudarjala na prvem občnem zboru „gospodarske Zveze“, in kakoršnega je pred leti izdajala „slovenska Zveza“ sama. Tak časnik bi nadomestoval tudi „Izvestja Centralne posojilnice slovenske“, ki je itak le začasno podjetje, dokler se kaj boljšega ne ustanovi.

Obrtniške raznoterosti.

— C. in kr. intendancija 3 voja je naznanila trgovski in obrtniški zbornici izkaz o približni potrebščini preskrbovalnih predmetov za dobo 1898/99. Podrobni razglasi se bodo objavili v „Laibacher Zeitung“ in „Slov. Narodu“. Ustmena pojasnila o načinu oddaje predmetov, o izvršitvi kupčije se lahko dobe pri preskrbovalnih magacinih v Gradcu,

Mariboru, Celovecu, Ljubljani, Gorici, Trstu in Pulju ter pri vojni intendanciji v Gradcu. Dobaviti je: pšenico, rž, oves, kruh, seno, razno slamo, mehka in trda drva, premog, koaks. Izkaz približne potrebščine se lahko tudi vpogleda v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani.

— Avstrijski Lloyd v Trstu. Parobrodna družba avstrijskega Lloyda je z dnem 1. junija 1898. znižala vozino za več predmetov kakor: za papir vsake vrste 5% normalne tarife v Angleško Indijo, papir v zavojih in zabojih, izvzemši cigaretni in svilni papir od 5—20%, in tiskarniški papir v zavojih 20% v Levanto, jeklo, gips, cement, fižol, moko, krompir, potašo, surovo železo, žebelje i dr. 30% v Levanto, Indo-Kitajsko in Japonsko. Natančna okrožnica se lahko vpogleda tudi v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani.

— Dobava oblačilnih in opravnih predmetov za c. kr. deželno brambo. C. kr. domobransko ministerstvo namerava dobavo raznih oblačilnih in opravnih predmetov zagotoviti potom javne konkurence. Med temi so tudi: konjski repovi, jopice, spodnje hlače, podkvice, kuhinjsko posodje, sekire, šotorni kolčki, krampi, lopate, konjska česala, konjske odeje, napojne golide itd. Ponudbo je vložiti do 30. junija 1898. pri omenjenem ministerstvu. Razglas obsejajoč splošne pogoje in seznam dobavljajočih predmetov se lahko vpogleda v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani.

Agrarno gibanje na Nemškem.

(Konec.)

V predidocih člankih smo podali dijagnozo tiste bolezni, katera je prouzročila dandanašnje agrarno gibanje. Iz dijagnoze ni težko spoznati, s katerimi zdravili se da ozdraviti v kmetijstvu nastala bolezen. Kmetovalcem, kateri se bavijo z gospodarstvom ali kateri stanujejo v hribih ter potrebujejo pašnikov, se da pomagati s tem, da se naredi konec bureaukratiškim sitnostim gozdnih uradnikov, da vlada že neha, vsako stvar presojeti z gozdnofiskališkega stališča in se vedno in povsod ozirati samo na želje aristokratiških lovcev, ki bi kmetu najraje vgrabili vse gozde in pašnike. Malim posestnikom je njih davčno breme olajšati in poskrbeti je, da dobe kak postranski zaslužek, kjer to ni mogoče, naj se organizuje izseljevanje v koloniji in naj se parcelirajo veleposestva, kjer pa so posestniki le zategadelj v stiski, ker so njihova posestva preveč obremenjena, tam naj vlada pospešuje kreditne zavode, da bode zadolženim posestnikom laglje nositi njih bremena in se jih s časoma popolnoma iznebiti.

Tistim posestnikom in veleposestnikom, kateri so prouzročili agrarno gibanje, kateri pa so večinoma tako zadolženi, da njih dolgovi niso v nobenem razmerju z vrednostjo njihovih posestev, tistim sploh ni možno pomoči. Država bi jih mogla bankerota samo na ta način obvarovati, da proti plačevanju primerne a skromne sustentacije prevzame njih posestva in jih razdeli na manjša kmetska posestva. Varnostne carine, s katerimi bi si ti zadolženi posestniki najraje pomagali, pa niso primerno zdravilo. Dva znamenita ekonomista, konservativni Rudolf